

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתמו

שריח דבליצקי
בני-מק, רחוב ירושלים 50
טל 6182649

2

מסד, יום

כבסוק הראא בס' תבכ סע' ח' אחרי - כבני כוטי"ם קדושים - התשפ"ט,
שכן געגו אצ"ל מרן המזאא זצ"ל וכן היתה דעתו,
גם אל קמאמי קהנאמן הנידון הצלתי בא"ל שאנ מצדד תמיד דמנע'י
הלוח הירוטעמי עם תקיפים לכל הארץ לפתות למנע'ם אל אשכנזים - פרום'
למ' הנידון דידן, כיון שפאנעג הירוטע'ם ג'אבא אינו דרור, לכן - יאמן
דבוח מנע'ם לא נק מקור זה להכריע נגד פשטות דברי הראא, ולכן
קסא' צרי הארץ יש לענאג כפשטות הראא, אחרי - כבני, קדושים - התשפ"ט,
אבירוטע'ם יש לענאג כהלוח היות וזקב הצלי קורא בדורות שפנינו בעידו
שהמנע'ם הוא אמנם בן.

לכן האמן שלנו ותיקין תבארת ציון הן בתע' ואין בתע' נעגנו כהראא.
וכמזומא דבן נעגו רוב דתי הנכסית קדני דק, לדר ממין אנשי ירושלים דנעגו
כהלוח.

אבקשי למנע'ם לקרוא בשתי השבתות כבני כוטי"ם, מנע'ם שלא הוצרכו בשום
מקום, אם כי אין דזה גריעותא מצד עצמ דין העבירות לפטרי קדומה
בשתי השבתות גרידרי בק נעגו גם בקדתי הירוטע'ם דמרי'ם האשאל'ם,
לדמאן לי לפני כפני העירק לראות ספר הנקרא נפט פרי שיצא לאור לזכר
הלאון ל' יוסף דב סולוב'ציק זצ"ל מאמריקה וזמ דז'ל צ"ק כחלק משם
היבך ז'ל הנע'ם, וז'ל, המנע'ם הליטא היה זקראו אותה ההפטרות

ש'ל הלא כבני כוטי"ם עשתי השבתות דזה אחרי זה, ע"כ.
ומצאין גם לעיין בספר דדני השקפה של דרב פ'לע ע' ע"ל צ'.

למחצה יעגדי הסנה הבצ'ט, ידיוגו הירע' ל' ניסן אהרון טוקצ'נסקי.
ש'ל יט'א ימשיק דודאי עכמא דהאח כמו בתע' תשו תש'ל ותע'ל
הספד התשפ"ט - לאחריו וכבני - הקדושים לעא כל ציון הצרה שיש

נידון דזה, וכמו קסאות דסני'ם הן, גמאצד ע'ציון גם ההפטרות
לא צא צאין שום דבר ושום הצרה, כי המכתב שפורסם בתע' לא
הביא גמא' תוצאות ש'ל ציון איזה הצרה קסאות תשו תש'ל ותע'ל,
אבדע'ם הלא האב' זצ"ל להקדמ'ם עם הן שליטא נשארו כב' ע"ח

תע'ל'ם כתר נ' ינע'ם כב' - לאחריו - כבני וקדושים - התשפ"ט
אב' ע'ל כתר נ' ינע'ם כב' - לאחריו - כבני וקדושים - התשפ"ט
כפשטות הראא, אלא אם כן קיים באיזה בית כנסת מנע'ם אחר
ש'ל אחרי - התשפ"ט ולי קדושים - כבני, און קטניהם פדני כוטי"ם."

י' ל' ע'ל ע'ל ע'ל

תתמח הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג "דבר בעתו"

דברתי אחר כך עם הר"א ש"פ ארוכות בענין זה ואני מוסר כאן את דבריו: אני קורא בתורה שבת שבת, זה למעלה מארבעים שנה. (הרב פפרמן נפטר בשנת תשכ"א. בן 83 היה, ובשנת תרס"ב, שהיתה בסימן זח"ג, היה כבן 25) זוכר אני שבשנים זח"ג [=תרס"ב ותרע"ט] קראו בכל ירושלים וגם במנין הגרש"ס זצ"ל (הוא עצמו לא היה נוכח שם, כי הוא קרא בתורה בחצר שטראוס) בשתי שבתות רצופות בהפטרות **"חלא כבני כושיים"**. עוד סיפר: קרה מקרה בביהכ"נ שבבתי ברוידא, כאשר התחיל הקורא לקרוא בפרשת **'קדושים'** את הפטרת **"חלא כ"כ"**, קרא לעומתו רב גדול אחד מהעולים החדשים אז: קוראים **"התשפוט"**! בעל-הקריאה ירד מעל הבימה ואמר: אני, אינני מוכן לעמוד בהקפדת רבי אליעזר. אם כת"ר רוצה דוקא בהפטרות **"התשפוט"** יעלה כת"ר ויקרא! לבסוף הכריעו המתפללים, והקורא קרא את הפטרת **"חלא כבני כושיים"**.

עד כמה שידוע לי מתוך התענינות באותו הזמן (תש"ג ותש"ו), הרי מלבד חסידי חב"ד שבירושלים שבשבילם ש"ע הרב הוא הקובע אף נגד מנהגי ירושלים (ויתכן שמשום כך גם קבעו את מרכזם בתחילה בחברון כדי להנחיג שם את מנהגי חב"ד באין מפריע) ומלבד בבית הכנסת אשר בשכונת זכרון משה, שאחרי שיצאו ממנה ותיקי ירושלים לשכונות אחרות נעשה ביהכ"נ כלהון לקוטאי, קראו גם בפרשת **'קדושים'** בהפטרות **"חלא כבני כושיים"**, בכל המנינים. בביהכ"נ הגר"א שב"שערי חסד", בביהכ"נ שבבתי ברוידא, בביהכ"נ ישועות יעקב שבמאה שערים וכן בבית הכנסת בקרית משה בה נהגו לפי הרי"י ילין ז"ל מותיקי ירושלים, שקבל מאביו, שגם הוא היה קורא ותיק שנים רבות בירושלים.

ואם אמרו חז"ל [שבת טו.] ששני גרדיים הכריעו (בעדותם) לכל חכמי ישראל, לא כל שכן שעדות מרן הגר"מ חל"פ והראש"ל זצ"ל, עדות נאמנה היא על מנהג זה שבירושלים, לקרוא בהפטרות **"חלא כבני כושיים"** גם בפרשת **'קדושים'**. חשגות רש"ס לשנים תרס"ב-תרע"ט כתובות מעלה (סי' טו). הוא מעיד על-עצמו (ב"מוריה" הנ"ל) שבשנת תש"ג, לאחר שנכנס למצוות התחיל לקרוא בתורה בבתי הכנסת שבשכ' בית-ישראל (מתחת לביהכ"נ "בית יעקב"). אחת השבתות הראשונות שקרא בתורה היתה שבת פי 'אחרי' וזכור לו היטב שנהגו לפי ה"לוח" וקראו בפי אחרי את הפטרת **"התשפוט"**. כרב השכונה שימש הגאון מטפליק, ר' שמשון אהרן פולונסקי ז"ל, שהתפלל בבית הכנסת **"בית יעקב"** והתגורר בחצר בתי הכנסת (בין הקוראים בתורה היה גם נכדו). התפלל שם מזקני וותיקי ירושלים, והיו שטענו שיותר נכון לחפוף את חסדר, אך אף אחד לא הזכיר שמנהג ירושלים הוא לקרוא פעמים **"חלא כבני"**: בשנת תש"ו קראו שם שוב כפי

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתמט

שנהגו בשנת תש"ג (הגאון מטפליק נפטר בשנת תש"ח).

אכן הגרש"ד שליט"א כותב באגרתו (המצולמת כאן): "כנראה שבשנות תשג-תשו.... נהגו רובם בירושלם כבעל הלוח "התשפוט" ב'אחרי' ו'חלא כבני' ב'קדושים'. אמנם ב"שערי חסד", שם התפללתי ערבית בליל ש"ק, אחרי' תש"ג במנין ה"ותיקין" אחר התפלה, הודיע בעל-הקריאה דשם הרה"ג הצדיק, עובד הי האמיתי, איש אשכולות, מוה"ר אפרים שמואל פפרמן-לרנר זצ"ל שלפי שמימיו לא קרא הפטרת "התשפוט", לכן למחר ובשבת הבאה יקרא פעמים "כבני כושיים", וכן עשה למעשה, וכן בשנת תש"ו, וכמדומה שגם הגה"צ ר"מ חרל"פ זצ"ל נהג כן במנין הגדול למעלה, וכמדומה שאמר שכן הוא מנ' ירושלם > אצל הגהצ"ר שמואל תפילינסקי זצ"ל (נלב"ע ב"שבת הגדול", י' בניסן תש"ה) - בשנת תש"ג - קראו בביהכ"נ "אהל יעקב" שבבתי ברוידא פעמיים "כבני כושיים" כדי שלא לקרוא ההפטרה השניה שהיא נבואת פורענות (בשם אבי מורי ההג"ר מאיר שחור שליט"א. מ"ד) > אגב הזכרת הגה"צ רש"ת הנ"ל, נעיר כי גם נולד בשבת, וכל ימיו היתה מסי שבת "מס' עוז"ב" שלו. מסופר כי חגה"צ מוהרי"ה זצ"ל התאונן מדוע עלה לא"י רק בשנת תשו, ולא זכה להכירו, כי לפי מה ששמע עליו היה גברא רבא דלית טובא דכוותיה (מ"ב)."

יא. הויכוח שניפס בשלהי תש"ג ובחרף תש"ד

בשלהי תש"ג, כמשלוש חדשים אחר השבת הבעייתית, פרסם הר"מ סטלביץ, הרב דחסלביץ ורבה של שכו "זכרון משה" בירושלם זצ"ל (מ"ב) את המאמר הבא בקובץ "תבונה" (י"א ל"ג אב תשג):

נשאלתי בדין הפטרה בשנה זו... שבלוח השנה כתוב שקורין "התשפוט" ב'אחרי' וב'קדושים' קורין "חלא כבני כושיים", ובחומשים שלנו כתוב להיפך, ומשום שזהו דין שעושים ברבים בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, לכן ראוי לברר דבר זה. הנה הרמ"א... וכתבו הפוסקים שהטעם שהפטרת "התשפוט" מזכרת מתועבות ירושלם, וכשהן נפרדות שכבר קראו "חלא כבני כושיים" בפרי אחרי, בהכרח להפטיר בפרי 'קדושים' "התשפוט", משום דאין מפטירין הפטרה אחת בשתי שבתות, כשם שאין קורין פרשה אחת בבי שבתות [ולא כאשר שמעתי שקראו "חלא כבני כושיים" בבני שבתות כשחל כמו שנה זו. ... שזו ודאי טעות הוא]. והנה לקרות בפרי 'אחרי' 'התשפוט', אף שזו דעת הרמב"ם בסדר תפלות, והובא באבודרהם בדעה שניה, מ"מ לא פסקין הכי בכל תפוצות ישראל, דהרי דעה זו ס"ל

דברי 'קדושים' קורין הפטרת "באו אנשים מזקני ישראל וגו' תלדו אותי", וכ"כ הרמב"ם שם וכ"כ האבודרהם ומנהג הספרדים הוא, ואי תפסין כדעה זו בפר' 'אחרי' אמאי לא נתפוס דעה זו גם בפר' 'קדושים'. ועוד כשהם כפולים פסק הרמב"ם נמי שם שקורין הפטרת "תלדו אותי" דהרי כי שם, וז"ל, וכשהם כפולים מפטירין בה מעין פרשה אחרונה. עכ"ל. וא"כ צריכין לקרות לדעתו בכל [שנה] [ב]שבת כשהשנה קורין 'אחרי' ו'קדושים' יחד הפטרת 'תלדו אותי', והלא גם אותם שקורין ב'אחרי' 'התשפוט' כשהם נפרדים, ומ"מ קורין כשהם כפולים "חלא כבני כושיים", אשר ברמב"ם ליכא כלל הפטרה זו. ועוד הלא אפי' הלבוש דפליג וס"ל דגם כשהם כפולים קורין "התשפוט", מ"מ כשהם נפרדים ס"ל דקורין ב'אחרי' "חלא כבני כושיים", וכי שהוא שייך לפרשה זו מפני שבזו הפרשה הזהירה התורה כמעשה ארץ מצרים לא תעשו... [כאן מאריך הרב דחסלביץ ז"ל בסוגיא דתועבות ירושלם, ואח"כ מסיים וז"ל]: שוב ראיתי בסי' המנהגים להר"א טירנא זצ"ל אחד ממקור המנהגים שהרמ"א והלבוש עצמם ושאר פוסקים שאבו ממנו כל מנהג שכי' כהמרדכי שלפנינו, וז"ל, לעולם מפטירין הפטרה השייכה לשניה, חוץ מ'אחרי' ו'קדושים' שמפטירין ב"חלא כבני כושיים" השייך לראשונה ל'אחרי' ולא ב"התשפוט" שייך ל'קדושים' וכפירש"י שם לפי שהוא מיירי בתועבות ירושלם כן משמע במרדכי. לכן כשהן חלוקות מפטירין ל'אחרי' "חלא כבני כושיים", כן נ"ל עיקר. וכשהן חלוקות, וגם אם חל ר"ח אייר בשבת או ביום ראשון, שאז בטלה הפטרה ד'אחרי', דהא מפטירין "השמים כסא" או "מחר חדש" ל'אחרי', נ"ל דמפטירין ל'קדושים' רק "התשפוט", ששייכת ל'קדושים' כדפי' לעיל. עכ"ל. אלמא דמדייק ממרדכי דהפטרת "חלא כבני כושיים" שייך ל'אחרי', ומ"מ כשהם כפולים קורין אותה ולא ב"התשפוט" אף שהוא תחת הכלל דכ"מ שכפולין קורין באחרונה, וה"ט משום דמיירי בתועבות ירושלם, וכ"ה במרדכי שלפנינו ולא כמו שכי' הלבוש דקורין "התשפוט" וכן כשמחולקין מפטירין ב'אחרי' "חלא כבני כושיים". אך הלא משמע ד"חלא כבני כושיים" ל'קדושים' לחד לא שייכה, דמשו"ה כי בטלה הפי' ד'אחרי' ולא נשאר רק הפי' 'קדושים' אז לא מתייחס ל'קדושים' הפי' "כבני כושיים" ואף ש"התשפוט" מזכרת מתועבות ירושלם, מ"מ יש לזה הדין כמו מפורדין, דבטלה הפי' ד'אחרי' וקורין 'התשפוט'. וכ"כ בספר המנהגים הנ"ל בהקדמתו, וז"ל, ראיתי קהלות שמפטירין 'התשפוט' ל'אחרי' כשהן מחולקין, כי אינם יודעים מה מפטירין, לפי שבחומשים נמצא כך, וטעות גמור הוא כפי' רש"י כל התועבות שבפרשת 'קדושים', ש"מ דשייך ל'קדושים' וכן משמע במרדכי, וכה"ג הרבה תקנתי שלא נמצא בשום מנהגים ישנים. עכ"ל בהקדמתו.

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתנא

ולפי"ז היכא דמחולקין כבשנה זו, לקרות "התשפוט" ב'אחרי' ול'קדושים' "הלא כבני כושיים", הוא דבר זר ונגד הפוסקים, אלא דצריך לקרות ב'אחרי' "הלא כבני כושיים" ול'קדושים' "התשפוט", ודבר זה בפוסקים הראשונים והאחרונים, ויתר הוא וממנה לא תזוע.

ויען הגרנ"א טוקצינסקי שליט"א בשם אביו (זצ"ל) לאמר ("תבונה" י"ב (לי"ד) אלול תש"ג): הגר"מ סטלביץ שיחי יצא לערער על הכתוב ב"לוח דיני ומנהגי השנה", לקרוא "התשפוט" ב'אחרי' ו"כבני כושיים" ל'קדושים' והביא דברי הרמ"א והלבוש והמרדכי וכו' האומרים לקרוא "כבני כושיים" ל'אחרי'. ותמיהני על רב גדול שכמותו שהוא צריך לדעת שבנוגע למנהגי המקום לא רבוי דעות ולא פלפולי דברים מכריעים, כי אם אך ורק מנהג המקום; ואאמו"ר שליט"א העוסק במנהגים זה ארבעים שנה, הלא יודע את הדברים הידועים שצוינו במאמרו; אבל אם מנהג המקום משנות דור לקרוא בשנת "זח"ג" "התשפוט" ל'אחרי' (ככתוב ברמב"ם וכמובא בתקון יששכר, ועוד) חלילה לשנות ולהכניס אנדלמוסיא במנהגי המקום. וכבר ידוע עד כמה חרדו חכז"ל וכל רבותינו הראשונים זללה"ה על כל שינוי מנהג אפי' במקום שנראה שהוא נגד הדין, אם רק יש דעה אחת נוטה למנהג המקום (וכבר האריכו בזה הפוסקים האחרונים ביחוד הפר"ח, ואכ"מ). והנה, שנה של "זח"ג" אשר בה שתי הפרשיות 'אחרי' ו'קדושים' לא רק נפרדות אלא גם פנויות להפטרות שלהן - אין זה דבר רגיל. שנה כזו חלה לפני מ"ב שנה בשנת תרס"ב, ואחרי י"ז שנה בשנת תרע"ט, ואחריה אחרי כ"ד שנה - בשנתנו זו תש"ג, ובשנת תרע"ט חקר אאמו"ר שליט"א הרבה על המנהג בירושלם וארץ ישראל בנוגע להפטרות הללו, ואחרי שנתברר לו ממנהג המקום פרסם שקורין בפי 'אחרי' "התשפוט" ובפי 'קדושים' "כבני כושיים" (ידוע מהאחרונים שכל הויכוח הוא במקום ש"התשפוט" א"א לדחות, כגון לשנת זח"ג אם כדאי להתחיל בהפטרה שאינה מדברת מ"תועבת" או שיותר נכון לסיים בהפטרה שכזו). ועל סמך זה סדרתי גם אני הח"מ את לוח תש"ג ע"פ הסדר של שנת תרע"ט. ויהי בחדש אדר"ר העבר כשבאו שני בעלי קורא (מהם אחד חרב ברכות מתל אביב שבא ביחד לשם זה לירושלם) ופקפקו גם הם על הנדפס בלוח - פרסמתי אז בשם אאמו"ר שליט"א ב"קול ישראל" (ז' אדר תש"ג) "שאלה לרבנן בעלי-קורא וותיקין". שמה פרסמתי הדברים שפרסם עכשיו חרב סטלביץ שליט"א שהמרדכי והד"מ והרמ"א והב"ח והמג"א וכו' כתבו כולם שהפטרת 'אחרי' "כבני כושיים" ושל 'קדושים' "התשפוט". והיות שבירושלם אומרים שהמנהג הקדום לקרוא "התשפוט" ב'אחרי' (כהרמב"ם ועוד) - יואילו נא בעלי-קורא וותיקין להודיע מה שזוכרים

תתנב הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג "דבר בעתו"

משנת תרס"ב מהמקובל פה, וכל בעלי-הקורא הזקנים שהשיבו תשובות לאאמו"ר שליט"א כלם חודיעו שהם זוכרים שכך הוא המנהג המקובל בירושלם לקרוא "חתשפוט" ל'אחרי' ו"כבני כושיים" ל'קדושים' ורק בזמן שאחת הפרשיות אינה פנויה להפטרה של השבוע, ומכ"ש כשהן מחוברות המנהג לקרוא "כבני כושיים". ואין לשנות מהמנהג.

וישב עוד הגר"מ סטלביץ וידבר עוד את הדברים האלה לאמר ("תבונה" אי (ליה) תשרי תשי"ד): בנוגע לדעת הגר"מ טוקצינסקי (ני"י) [זצ"ל] שהובעה ע"י בנו ב"תבונה" י"ב ל"ד (עמי קל"ד) ע"ד ההפטרות 'אחרי' ו'קדושים' כשהם מפורדים שכן המנהג בירושלם, הנה לא אבוא לערער ח"ו על מנהגים שנהגו, אבל הלא הוא בעצמו כתב שם ששנה של זח"ג שהפרשיות 'אחרי' ו'קדושים' הן גם נפרדות וגם פנויות להפטרותיהן חלתה רק לפני מ"ב שנה, בשי תרס"ב, ואחרי י"ז שנה בשנת תרע"ט, ואח"כ אחרי הפסקה של כ"ד שנה בשנתנו תש"ג. ואני מוסיף עוד שלפני תרס"ב חלתה זח"ג בשנת תרל"ה, זאת אומרת הפסקה של כ"ז שנה, ומשנתנו למפרע לפני כשבעים שנה, ומעתה הרי מפורש ברמב"ם (שחיטה יא, יג) שבדבר שאינו מצוי אין בו מנהג וכ"פ הרמ"א (בחו"מ ר"ס של"א) ואינו קרוי מנהג אלא דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים אבל דבר שאינו נעשה רק פ"א או ב"פ אינו קרוי מנהג. עכ"ל. וכ"כ הש"ך (י"ד ק"צ סק"ג, שצ"א סק"ח. ועי' פ"ת שם י"ד כ"ג סק"ג). וא"כ אפ"י אם נניח שעדות בעלי הקריאה נכונה, יוצא שרק בתרס"ב ותרע"ט נהגו כך (שהרי על תרל"ה אין לו שום רמז של עדות), והרי אין לך דבר בלתי מצוי יותר מזה ולא שייך בו מנהג. ובשד"ח (כללים מערכת מ' כלל ל"ז) הביא מכמה מחברים לענין ברכת החמה שמכיון שזמנה קבוע מכ"ח שנה לכ"ח שנה לא שייך בו מנהג. ע"ש. הא חדא. (כאן מאריך הרב דחסלביץ ז"ל בסוגיא דמנהג, ואח"כ מסיים וז"ל): ומאחר שהגרימ"ט שליט"א הוא הוא המומחה בענייניו ובפרט במקצוע זה בודאי יתקן את הדבר בעתו.

ואלה דברי הגרימ"ט זצ"ל בכבודו ובעצמו אשר נחלץ להגן על המנהג ("תבונה" ד' (ל"ח) טבת תשי"ד): ע"פ סיבה ראיתי זה עכשיו, באחור זמן, את ה"תבונה" מחדש תשרי, אשר בו בא שוב ידינו ההגרמ"ס שליט"א, לערער על מה שקבענו הפטרת "חתשפוט" לפי 'אחרי' בשנות זח"ג. משום שקבלתי מבעלי קורא חזקנים שכי"ה מנהג ירושלם (עפמ"ש הרמב"ם ובאיזה אחרונים וכנדפס בהרבה חומשים). והרב הזה מערער עלי בשתי טענות האחת: שאנחנו העדנו שנהגו בכך בירושלם רק בשנות תרס"ב ותרע"ט, והלא כבר כתב הרמב"ם והרמ"א שמנהג נקבע רק כשנהגו בו הרבה פעמים, ואילו לדבר הבא במקרה אין שם מנהג קביעות. שנית:

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתנג

דלהרמב"ם ליתא כלל הפטרת "כבני כושיים". אולם הרבה תשובות לדבר: א) הרמב"ם והרמ"א (וכן הריב"ש ופוסקים עוד) כתבו כן רק בנוגע לאיסור והיתר או בנוגע לממון חברו, לא בדבר שאינו לא אור"ה ולא הפסד ממון. ב) דבריהם מוסבים בדבר שאין לו זמן קבוע, כגון באבדה חריאה או במנהג להשכים ולהעריב את הפועלים, לא כניד שריחוק המנהג קשור בריחוק הזמן של המנהג, שריחוק המקרה הוא לא מצד חסרון בהמשכת המנהג אלא מצד שעדיין לא בא זמנו. וניד דומה לברכת תקופת החמה, שכבר כתבו הפוסקים שאף שאינו מצוי והוא פעם לכ"ח שנה נקרא מנהג, וכמו שהביא בשד"ח (שם ערך מ' כלל ל"ז), ועד כאן לא פליגי מאמר מרדכי ועוד (כמובא שם) אלא כשנהגו שלא לברך את הברכה נגד ההלכה, שעי"ז אמרו כיון שאין הדבר מצוי אפשר שקרה כן בדרך מקרה, ששכחו על הדבר ולא הוי אדעתייהו. משא"כ בניד שלכו"ע אין ריחוק הזמן חסרון בקביעת המנהג. ג) ובדבר שנהגו שלש פעמים אפי' בדבר הנוגע לממון ובאור"ה נקבע מנהג, כיוצא גם מדברי הרמ"א (בחר"מ של"א) וכמובא בשד"ח (שם) בשם אחרונים. ד) גם מעיקרא דדינא פירכא. בניד לא שבעלי הקורא קבעו את המנהג, עפ"מ שקראו בשנות תרס"ב תרע"ט ותש"ג, אלא הם שתעידו לנו מה שנתקבל מפי הזקנים שבשנת תרס"ב, שכך הוא מנהג ירושלם. ועדות הלא מועילה אפי' להוציא מחזקת ממון ואפי' לגדולה מזו. ומסתמא קבלו הזקנים שבשנת תרס"ב שכן נהגו בירושלם בשנות תרל"ה ותרל"ב, ובעלי הקורא שבשנת תרל"ה ותרל"ב קבלו מסתמא מהזקנים שהיו בשנות תר"ח ותר"ה, וכן הלאה, כדרך כל קבלה ומסורה. (כאן מאריך הגרימ"ס ז"ל בסוגיא דמנהג, ואח"כ מסיים וז"ל: ח) ומה שהעיר הרה"ג שליט"א שהרמב"ם גופא אינו מזכיר הפטרת "כבני כושיים". הנה בנוגע להפטרת "כבני כושיים" הלא אין כלל שום סכסוך. הכל נוהגים לקרוא הפטרה זו בכל אופן, בין לאחור"ק כשהן מחוברות, בין לפי 'אחרי' (כשפי' 'קדושים' חלה ברי"ח אייר) בין לפי 'קדושים' (כשפי' 'אחרי' חלה בשבת הגדול). וכל עיקר המחלוקת הוא כששתיהן פנויות, שמוכרחין לקרוא "התשפוט" אם עדיף להתחיל בכי טוב בהפטרת "כבני כושיים" או עדיף לסיים בכי טוב. ומכיון שהרמב"ם כתב לקרוא לפי 'אחרי' "התשפוט" הנהיגו לפי 'אחרי' "התשפוט" (כמו שהביאו כמה אחרונים), ול'קדושים' "כבני כושיים", ולסיים בטוב.

וישלח הגי' שמריהו גריינימן זצ"ל הדברים האלה אל סלע המחלקות ("יתבונה" הי' (ל"ט) שבט תש"ד) (לא רק בהסכמתו, אלא אף ביזמתו של בעל "חזון איש" זצ"ל. זר התורה, רביד הזהב, קע"ו. מ"א): במשי"כ הגרימ"ס שליט"א (בי"תבונה" ד-ל"ח) בדבר הפטרות אחו"ק בשנת זח"ג, והנה עיקר שבעיקרים הוא שמנהג אינו מנהג, אלא אם נעשה עי"פ ותיקין וגדולי חכמי העיר, וכמשי"כ חרדב"ז

תתנד הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זה"ג "דבר בעתו"

והביאו הגר"מ סטלביץ שליט"א, וע"ז כתב שהבע"ק העידו מה שנתקבל מפי הזקנים שבשנת תרס"ב שכך הוא מנהג ירושלים. ולא אבין איזו תשובה היא זו, והלא סוף סוף מנין לנו שנעשה הדבר ע"פ גדולי חכמי העיר, וכיון שעיקר זה אינו ידוע לנו, לא שייך לפלפל בכלל אם שייך בזה מנהג או לא, אחרי שאין זה מנהג כלל, כיון שאין ידוע אם הסכימו עליו גדולי וחכמי העיר, ואדרבה, ממקומו הוא מוכרע שלא הסכימו עליו הגדולים, כי איך זה יכריעו נגד כל הראשונים ז"ל שכמעט דעת כלם לקרוא ל'אחרי' "הלא כבני" ול'קדושים' "התשפוט", וכמש"כ המרדכי, שהוא רבם של בני אשכנז בכל הדינים והמנהגים ועל פיו כל דברי רמ"א שאנו מורים ודינים נוהגים כדבריו.

ובזה שקטו הדברים. גם ב"שונה הלכות" (תכח, כב) כי הגרשי"ח קנייבסקי והגרא"צ טורצין שליט"א "כן הורה מרן החזו"א זצ"ל, כידוע". בביר"ה תמה על שיי הגרימ"ט בפנים אחרות: בשנת תש"ו חזר וקבע הגרימ"ט ז"ל כשיטתו. וראיתי דבר מפליא שגם בלוחות חו"ל שחיבר החל משנת תרצ"א (זמן הדלקת נרות לפי אופק ניו יורק, ויו"ט בי דגלויות, וכדומה) קבע בשנים תש"ג ותש"ו, להפטיר לפרשת 'אחרי' "התשפוט" ולפרשת 'קדושים' "הלא כבני כושיים", אבל בספר "ארץ ישראל" שלו (סי' ט"ז, עמ' ס"א) כתב: נוהגים בעלי המסורה בארץ ישראל וכו' ולא כנהוג בשאר ארצות עפ"י אחרונים, מהנראה מהרמ"א סוף סימן תכ"ח וכו'. עכ"ד.

יב. הפולמוס לדורותיו: שנות תש"ל, תשל"ג.

מלבד הויכוח בעתונות "המודיע" (רש"ס והגראנ"ט) ובקובץ "הנאמן" (הגרשי"ד), נתפרסם כרוז מאת "בני תורה": הלכה ברורה היא שבני ישראל יוצאים ביד רמ"א, ואין לנהוג, עכ"פ בב"ב, מנהג ירושלים. הם הסתמכו בזאת על הנהגת החזו"א זצ"ל בשנים תשג-תשו (רי מעלה) (מרן החזו"א זצ"ל נפטר בסתיו תשי"ד).

למרות "ההתקפות על "מנ" ירושלים" בפי הגרימ"ט, נתקיים "ואת והב בסופה" דברי חכמים בנחת נשמעים, וכדברי בי ביר"ה (בסוף דבריו): אסיים בדברי חרנ"א סוקצינסקי שליט"א הנ"ל (ב"המודיע" כ"ה בניסן תש"ל, הגליון בו גם פרסם רש"ס מאמר בנידון): וכן גם מביא אמרי"ר זצ"ל בספרו "עיה"ק והמקדש" (חיג פכ"ה י"ב) שהוצאתי זה עתה לאור וכו'. וכתשובה לחותמים בעילום שם, רצוי

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתנה

הרב יצחק אייזיק

הרב יצחק אייזיק

לציין שגם החזון איש זצ"ל העריץ מאוד את הלוח הנ"ל ואת אמו"ר הגאון זצ"ל. זאת זוכרים עדיין רבים ממעריציו, ועדות לזה גם חליפת המכתבים שהיה ביניהם, גם על אודות הלוח הנ"ל ואשר נמצאים ברשותי. עכ"ל. כולנו מצטרפים להערצה, הוקרה והבעת כבוד לגרימ"ט ז"ל ולמפעליו, ובראשם הלוחות, שמנעו, מונעים וימנעו מכשול [שלא להעשות] אגודות אגודות בהרבה חלקי תורה, ומתוך נקודה זו של רוב חביבות, אנו לפעמים דנים ומעירים על דבריו. עכ"ל ביר"ה.

כהנהגה זו ש"בני ישראל יוצאים ביד רמ"א" נהג כן הגרש"ד ב"תפארת ציון" בשנים הללו, וכמדומה לו שכ"נ רוב בתהכ"נ בב"ב, פרט למנין אנשי ירושלים ר' באגרתו. את נימוקיו פרסם ב"הנאמן" (גליון לט) והם מתומצתים באגרת זו.

גם ממדינת חיים קיבלתי שגר היונה: בביה"נ שלנו "אחדות ישראל" שבבואנוס איירס (ארגנטינה) הפטירו בשנים הללו "חלא כבני" ב'אחרי' ו"התשפוט" בקדושים. ביהכ"נ נוסד ע"י אשכ"י יוצאי אירופה, ומקור מנהגיו במנהגי אויברלאנד ובזמן הרדיפות בגרמניה הגיעו שמה "יעקעס" רבים (מ*8).

עוד קיבלתי עדויות על מנהג ק"ק חסידים ואדמו"רים שהפטירו "חלא כבני" ב'אחרי' ו"הלדרוש" ("התשפוט" קמייטא) ב'קדושים' וזאת בהתאם לסדר הלימוד ב"חק לישראל" שגם הוא נוסד כידוע לפי סדר ההפטרות. בפשטות אפשר לומר כי הללו אימצו את מני' הספרדים, עכ"פ בשבת זו, כמנהגם הכללי לאמץ את הפטרות הספרדים (וכפי שכתבתי בסי' ט), וכבר העירו על כך (ר' למשל בדרח"ש, והעיר כך גם פעמים אחדות במשך הלוח, במסגרת בולטת) שהחסידים רק מתפללים "נוסח ספרד" אבל נוהגים "מנ' אשכנז" בנושאים רבים, וכל ישראל האשכ"י יוצאים ביד רמ"א, ועליהם להפטיר כמנ' האשכנזים.

כדי להביא בפנינו את מנ' ירושלים בשנת תש"ל, נביא תחילה את דברי רש"י (סוף ב'): בשנת תש"ל עקבתי אחרי קריאת הפטרות ונתברר לי שבבית"כ של חישוב חישן שקראו בהם את הפטרת "חלא כבני" פעמיים היו: בית הכנסת בבתי נייטן (לפי הוראת הגרז"ר בנגיס זצ"ל), בביה"כ "בית יעקב" בבית ישראל (לפי הוראת הגר"א ווייסנשטרן שליט"א), בביה"כ הגדול בזכרון משה, בביה"כ שבבתי ברודא, בביהכ"נ חגר"א בשערי חסד וכן בביה"כ "קהל חסידים", במנין ראשון שם. בבתי הכנסת של חישוב החדש: בבתי הכנסת שבשכונ' בקעה (בפיקוח חגר"ד אוירבאך שליט"א) בביה"כ פרושים בשכונ' גבעת שאול, בביה"כ שבמו' הרב קוק, בביה"כ שבשכונ' בית הכרם, בביהכ"נ הגדול בשכונ' קרית משה, בביה"כ שבבית היתומות (שם) וכן בביהכ"נ האשכנזים האחרים שבשכונ' זו, בביהכ"נ הראשי

תתנו הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג "דבר בעתו"

אוצר החכמה

(המגדל) בשכוי בית וגן, בביה"כ בבית אסתר, שם, בביה"כ חסידי סוכטשוב בבית וגן, בבית הלל, ועוד רבים.

רש"י מסכם: הללו צריכים לשמש קו מנחה גם לשנת תשל"ג, שגם קביעותה **זח"ג, כי אם במנהגא תליא מילתא בתחכ"נ חז"ל, הם חקובעים את מנהג ירושלם.** מאידך **כותב רש"י:** גם השנה לא נשתנה למעשה בירושלם מאומה, מכפי שהיה בשנות **"זח"ג"** הקודמות. תאור **הרנ"א סוקצינסקי** על מה שהיה לפני 51 שנה: **"ויהי בשנת תרע"ט... ויהי אז מחלוקת דעות בהרבה בתי כנסיות שבאר"י, ומהם שקראו הפטרת "כבני כושיים" בשתי הפרשיות מהם שקראו לכתוב בלוח, ומהם שתפנו חסדר" מתאים בדיוק גם למה שהיה בשנה הנוכחית - תש"ל.**

גם **הגרש"ד מתייחס** (באגרתו) למנהג הירושלמים בשנים הללו: בשנים **תש"ל ותשל"ג** בהיותי (כבר) בב"ב, שמעתי שבירושלם בכמה וכמה מקומות, אחד מהם בזכרון משה, אצל **הגר"י פישר שליט"א** קראו ג"כ בשתי השבתות **"כבני כושיים"** עכ"ד. **הגר"י פישר שליט"א** אף העיד שידוע לו שבבתי הכ"נ הוותיקים שבירושלם כמו **"ישועות יעקב"** ובתי **נייטין**, קראו פעמים **"חלא כבני כושיים"** ולא הפטירו **"התשפוט" (מ5*).**

אני הקטן הייתי בעל קריאה בירושלם בשנת **תש"ל** בבהכ"נ שבבתי ברוידא, בו התפללו כידוע, משמנה ומסלתה של ירושלם, ורב ביהכ"נ היה **הגר"א זלוטניק זצ"ל**, חבר ביד"צ **"העדה החרדית"** (נלב"ע ביום ח באדר ה'תשל"ח) ובאותה שנה קראתי פעמים **"חלא כבני כושיים"**, **ב'אחרי'**, ו**ב'קדושים'**. וזכורני שהיה אחד שרצה שיקראו **"התשפוט" ב'קדושים'** והיה שם אחד מחשובי המתפללים **הגה"צ ר' אליהו שחור זצ"ל** ומחה על כך, ובעצמו **חבביא את הנביא** כדי שלא יקראו הפטרה זו, אלא יפטירו שנית **"חלא כבני"**. ויהי רוח סערה בביהכ"נ. ובאותה שבת סיפרו שבביהכ"נ **"חד צבי"** (ברח' צפניה) קם מאן דהוא להפטיר **"התשפוט"** והיה שם אחד מזקני ירושלם, המוהל הותיק של ירושלם, **הרה"ח ר' יצחק צבי הלפרין זצ"ל**, שלא הניח בשום אופן לעשות כן, ובעצמו **חבביא את הנביא** למען יוכרחו להפטיר שוב **"חלא כבני כושיים"**. ויהי רוח סערה בביהכ"נ (מ5*), וקורא אני עליהם: אותה שבת - **"שבת חבבאה" היתה.**

הרב משה פישר שליט"א (חתן **הגר"א זלוטניק זצ"ל**) מסר שכ"נ גם בבהכ"נ **"אחל יעקב"** בבתי ברוידא בשנים **תש"ל ותשל"ג** לקרוא פעמיים **"חלא כבני"** (מ7*).

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג

שמואל הלוי ואזנר
רב אב"ד ור"מ
זכרון-סאיר, בני ברק

[illegible][illegible][illegible]

Handwritten signature: *[Signature]*

תתנח הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג "דבר בעתו"

יג. פירומים. תפ ולא נשלם. מקורות.

מלבד מני ירושלם, שעליו ישנן עדויות מפורטות שקראו "הלא כבני" בשתי השבתות (ואולי גם מני פ"ת שתושביה הראשונים היו בני ירושלם. הגרש"ד שליט"א), הרי לגבי ערים אחרות נסכם את הפולמוס בהוראת פוסק דורנו רבנו בעל "שבט הלוי" שליט"א: תשובתי הקטנה ברורה שאין לשנות ממנהג הרמ"א דהפטרות 'אחרי' היא "כבני כושיים" והפטרות 'קדושים' "התשפוט", ואע"פ שכשהם מחוברים קוראים "הלא כבני כושיים", היינו שלא לקרוא לכתחילה בגנותה של ירושלם... אבל כשהם נפרדים, כבר נהגו מדורות כרמ"א, וכן הסכימו הב"ח, ומג"א ומט"מ והאגודה, ועוד, **זלא כשיי חלבוש**. וכבר קרא תגר הב"ח על שהלבוש רצה לשנות ממנהג הקהילות ולדרך זו הסכימו הגאון ב' בית אפרים בשע"א, והמ"ב וכל בעלי פסק (לאחינו בנ"י הספרדים יש מנהג אחר, אבל הדרך המקובלת לצאצאי בני אשכנז וכו' היא כמשיי הב"ח). ומת שעשו בעלי הלוחות שלא כדרך זה ועוד איזה מחברים, אינו מקובל, וכל ישראל יוצאים ביד רמ"א. עכ"ל. וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ג, א) בו האריך לבסס נטירת מנהגי הרמ"א הטובים והקדושים (מלבד מקומות בודדים שנתקבלו בכל תפוצות ישראל) [650].

גם הגרש"ד שליט"א מסיים את אגרתו הארוכה בדברים האלה: **ב'אחרי' - "כבני" ו"קדושים" - "התשפוט"**, כפשטות הרמ"א, אלא אייך קיים באיזה ביכ"נ מני אחר של 'אחרי' - "התשפוט" ושל 'קדושים' - "כבני" או בשתייהן "כבני". אף הג"ר נתן גשטטנר ב' "להורות נתן" שליט"א אמר לי שכך הורה בשנים האמורות, וכן בדעתו לנהוג בשנה זו, כדברי הרמ"א. וכן מ"ב (ל"ב), מ"ו (מפי ההח"ר פסח שלומביץ' הי"ו).

בלל"י לשנים תש"ו, תש"ל ותשל"ג (ר' להלן) הוכרע שב'אחרי' יפטירו "התשפוט" ו'קדושים' "הלא כבני", ומעבר לציון שם ההפטרה (למעשה גם שם ההפטרה לא צויין, בניגוד לשמות הפטרות אחרות, אלא כתוב סתמית: מפטירים ביחזקאל כב. וכנראה לא חפצו להזכיר ההפטרה בשמה הידוע) לא צויין שום דבר ושום הערה, כי המכתב שפורסם בתש"ג לא הביא לשום תוצאות של ציון איזו הערה בלוחות הבאים, ובעל הלוח האב זצ"ל להבדל"ח עם הבן שליט"א נשארו כפי לוח תש"ג (אגרת הגרש"ד שליט"א). ואכן, כ"ה גם בלל"י תשנ"ז, בלי ציון שם ההפטרה, אך נכתב: מפטירים ביחזקאל כב, כנ"ל.

יצויין כי למני פפד"מ והספרדים וחומשי אשכנז-איטליה (שהביאו "התשפוט" ל'אחרי') מסיימים ב"התשפוט" בספי טז: "וידעת כי אני ה'" ואילו למצי קצת חומשים (כגון של ספרדים, ויניציאה ש"ג, שכ"ז, שס"ו, וכן של אשכנז כמו מנהגי דק"ק ברלין ישן, ברלין תרצ"ז) ממשיכים עוד 3 פסוקים ומסיימים "אל תוך

"דבר בעתו" הפטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג תתנט

ירושלים".

מאמר זה כתבתי ביום א' לסדר "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפטים אשר יאמרו לך, תעשה",
כיו באב "החפסרותנו" לפ"ק. לילה ויום לא שבת קלמוסי טבל במי מילין, מועף ביעף על נבי נולין, או אז
לא ישנתי ולא נחתי ולא אלין.

מקורות נבחרים למאמר:

משניות מגילה ספ"ג (ספ"ד) ומפרשים.

גמ' מס' מגילה כה: ומפרשים.

קבצי "תבונה", שנים תשי"ג-תשי"ד.

ספרי מנהגים רבים, אשר תלאה היד האוחזת בקולמוס לפרטן.

הרב נתן פריד, ב"ב: רשימות החפסרות לשבתות השנה", אנציק' תלמודית,

סוף כרך י'.

הרב יחיאל מיכל (והרב ניסן אהרן) טוקצניסקי, ירושלם: "לוח לארץ ישראל"

תרע"ט, תשי"ג, תשי"ז, תשל"ג, תשנ"ז.

הרב חנוך זונדל גרוסברג, ירושלם: "זר התורה" פ"י, הערות "רביד הזהב".

הגרימ"ט = הרב יחיאל מיכל טוקצניסקי, ירושלם: ארץ ישראל, דיניה,

מנהגיה, גבולותיה. ירושלם תשכ"ט.

רש"י = הרב שמואל הכהן וויינגרטן, ירושלם: "החפסרות של פר' אחרי ופר'

קדושים", ירושלם ניסן תשל"ל (סומן א).

רש"ס = רבי שלמה סופר, ירושלם: החפסרות לפרשיות אחרי וקדושים,

"מוריה" שנה ב, גליון ה, אייר תשל"ל.

הגרימ"ט = הרב יחיאל מיכל טוקצניסקי, ירושלם: "עיר הקדש והמקדש",

ירושלם תשכ"ט.

רש"י = הרב שמואל הכהן וויינגרטן, ירושלם: "החפסרות של פר' אחרי ופר'

קדושים", ירושלם, ניסן תשל"ג (סומן ב).

הגרש"ד = הרב שריה דבליצקי, ב"ב: קובץ "הנאמן" גליון לט.

הרב יחיאל אברהם זילבר, ב"ב: "בירור הלכה" (קמא) ב"ב תשל"ו.

בפל"ש = הרב צבי כהן, ב"ב: "בין פסח לשבועות", ב"ב תשד"מ.

הגרנ"א = הרב ניסן אהרן טוקצניסקי, ירושלם: "שאלה לרבנן בעלי קורא

ותיקין". "קול ישראל" פרי תרומה, ז' באדר א' תשי"ג.

מבחר מכתבים: אגרות מו' הגר"ש וואזנר ב' "שבט הלוי" והגר"ש דבליצקי

שליט"א.

מנ"י הרב יעקב ויספיש, ירושלם.

תתס המטרות "אחרי" ו"קדושים" בקביעות זח"ג "דבר בעתו"

מ"ד הרב מרדכי שרגא הכהן ויינר, ב"ב.

מ"ה הרב זלמן כהן, ירושלם.

מ"ו עו"ד רבי שלמה סופר, ירושלם. מאמרו המקיף צוין מעלה.

מ"ז הרב גולשנבסקי, ירושלם.

מ"ח הרב יהודה הכהן אופנהיימר, ב"ב.

יישד-כה למטלמנים הרבים שטרחו ומסרו לי מידע מקורי. במיוחד אודה לרב מאיר

מנחם פרל הי"ו (מ1600), לרב דוד וינר הי"ו (מ1621), לרב בנימין שלמה המבורגר הי"ו (מ1570)

מושך בעט-סופרים בחפצת מנהגי אשכנז ואתו עמו בעל-הקריאה הותיק הרב אליהו

ברייזאנער הי"ו, לגנז "קדוש השם" ב"ב ולמכון "נחלת צבי" ב"ב.

ברכת מתעני בה"ב: מברכים "מי שברך" למתענים בה"ב. ר' מעלה

בשיק פרי נח.

במנחה: אומי "צדקתך". למ"ב א"א, כי לא אמרו כל השבוע, כי גם ביום

ששי לא אמרו, כמנהגם, עקב "קביעות שיעור" של הישיבה אור ליום ו.

פרקי אבות: פרק ב.

הזמן שמהפסח עד העצרת מסוגל לרפואה כמו בשבת (קמז): "אייר" ר"ת: אני ח'

רופאך, גם ר"ת "איבי, ישובו יבשו רנע" (חת"ם לשבת. שם) וכו' בבניי אייר אג.

ד ב ר י ה י מ י ב

תקו: נפי ההקיר יהודה ל. פוסטינר מקולומאי, תלמי הבעשיט זצ"ל (מ600).

תקצו: נפי הגמיר אריה לייב (ב"ר משה) צינץ מפלוצק זצ"ל (ורשה"). הבטיח

שהמשתדל בהדפסת ספריו - יהיה לו למליץ טוב בעולם העליון אם יהיה לו חיו

צער, וכן היה.

תרפג: נפי הגמיר יששכר בר קאהן, אב"ד ערדא-סט. גיורג, בי "בינת יששכר"

וליקוטי מוסר "יערות דבש", זצ"ל.

תרפה: נפי הצהקיר ישעיה (ב"ר משה) [שטיינר] קרסטינר זצ"ל.

צאת השבת: י-ב 7.05 ת"א: 7.08 חיפה: 7.09 ב"ש: 7.07

לר"ת: י-ב 7.48 ת"א: 7.48 חיפה: 7.48 ב"ש: 7.48

מוצש"ק: "קידוש לבנה" למקדשים כתום "ג' שלמים" (שקיעת הירח: 21.52)

